

การส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีพศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน A Study on Guidelines for Promote and Developing Vocational Education Teacher to ASEAN Community

ดร. สมภาพ สุวรรณรัฐ¹, ดร. สุวรรณีย์ จริยะพร²

บทคัดย่อ

การส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะครูอาชีพศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะครูอาชีพศึกษาที่พึงประสงค์ และ 2) รูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะครูอาชีพศึกษา เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอาชีพศึกษาจะนำไปใช้เป็นข้อมูล ในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาบุคลากร และการจัดการเรียนการสอนมีขั้นตอนการทำวิจัย 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์เอกสาร เป็นการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบริบทของสังคมโลก สังคมไทยและทิศทางการศึกษา ในอนาคต เพื่อกำหนดกรอบความคิดการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีพศึกษาและคุณลักษณะ ครูอาชีพศึกษาที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารอาชีพศึกษา ระดับสูง กลุ่มศึกษานิเทศก์ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาระดับอาชีพศึกษา กลุ่มครูอาชีพศึกษา จำนวน 40 คน และสังเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีพศึกษาทั้งหมดคุณลักษณะครูอาชีพศึกษาที่พึงประสงค์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญโดยวิธีการอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะครูอาชีพศึกษาที่พึงประสงค์ มีคุณลักษณะสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรอบรู้ ของครู 2) การปฏิบัติตนของครู 3) สมรรถนะวิชาชีพครูอาชีพศึกษา 4) การอุทิศตน 5) ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ 6) มีผลงานเป็นที่ยอมรับ

2. รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีพศึกษา มีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูระดับ การศึกษาขั้นอาชีพศึกษา ให้มีความเชี่ยวชาญ รอบรู้ในศาสตร์การสอนและอุทิศตนในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ คุณลักษณะ ทักษะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม รักและศรัทธา ในวิชาชีพครูและมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง โดยหลักการของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นใช้การบริหารจัดการในด้านการบริหารจัดการแบบล่างสู่บน การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยในชั้นเรียนการจัดการความรู้ และการประเมินเสริมพลัง

คำสำคัญ : คุณลักษณะครูอาชีพศึกษา, รูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะครูอาชีพศึกษา

¹อาจารย์ ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

²อาจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

The propose of research was to investigate the development and promotion of vocational teachers' characteristics with the objectives to study the model of promoting vocational teachers and characteristics of vocational teachers who are spams to the agency related to the vocational education will be used as the data. In developing guidelines for personnel development and management of teaching. The research comprised of two steps. Step 1: document analysis and synthesis, synthetic papers, and related research within the context of the world community. Thai society and the direction of future studies in order to formulate a research idea to promote and develop vocational education and characteristics of vocational teachers. Step 2: in-depth interview from four groups of 40 experts: high-level executives, vocational education supervisory, vocational education administrators and best practitioners in vocational teachers and synthetic forms of promotion and development of vocational teachers and vocational teachers' characteristics by using a Content Analysis and a summary of the major characteristics, issues, by way of Inductive Analysis.

The findings from the research were as follows:

1. There is an important characteristic of six elements: 1) knowledge of the teacher 2) the operative of the teacher 3) the professional competency, vocational teacher 4) dedication 5) learning management capabilities 6) performance was acceptable.

2. The promotion and development of vocational teachers with the aim to promote and develop vocational education level, specialized knowledge in science teaching and dedication to learning management, learning to develop the required competencies, skills and attributes, there is moral and ethical bypass faith in professional teachers and strive to improve ourselves. By the principle of the model developed using Bottom-up Design. Managed by the school-based management, Participatory Action Research (PAR), Classroom Action Research, Knowledge management, Empowerment.

Keywords : Characteristics of Vocational Teacher, Promotion and development model

บทนำ

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ครูเป็นผู้ให้ความรู้ในด้านวิชาการและประสบการณ์ ตลอดเป็นผู้มีความเสียสละ

ดูแลเอาใจใส่ สั่งสอนอบรมให้นักเรียนได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา อันเป็นหนทางแห่งการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง รวมทั้งนำพาสังคม ประเทศชาติ ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

ภายใต้สภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยี โลกแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่ไร้พรมแดน ก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ รวมตัวกันเพื่อต่อรองด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถต่อสู้กับสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

ประเทศไทยในฐานะสมาชิกประชาคมอาเซียนได้รวมตัวกับอีก 9 ประเทศ โดยสร้างกรอบความร่วมมือของประชาคมอาเซียนภายใต้ 3 เสาหลัก (Three Pillars of ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community-APSC) 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community-AEC) และ 3) ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) โดยในปี พ.ศ. 2558 จะมีการเปิดโลกเสรีทั้งด้านเศรษฐกิจ แรงงาน สังคม และวัฒนธรรม การเตรียมพัฒนาคนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจึงมีความสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการ (2555) ในฐานะหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่พัฒนาคนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการสื่อสาร และสามารถแข่งขันในเวทีระดับกลุ่มประเทศในอาเซียน และระดับโลกได้ ได้กล่าวถึงแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการในปี 2555-2558 เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมโลก ดังนี้ 1) ให้มีการพัฒนาครูให้สามารถสอนเป็นภาษาอังกฤษได้โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาครูกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน 2) เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระดับอาชีวศึกษา เพื่อรองรับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศ พัฒนารอบคุณวุฒิ

แห่งชาติ ระบบคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อเป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนากำลังคนที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และสถาบันเฉพาะทาง และ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ นักวิทยาศาสตร์และบุคลากรทางด้านวิชาชีพทางด้านการวิจัยที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม รวมทั้งสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา

การก้าวสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกได้ จำเป็นต้องพัฒนาครู เพื่อให้ได้ครูเก่ง ครูดี ไปพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประเทศเจริญก้าวหน้า เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูต้องรับผิดชอบกับอนาคตของนักเรียนและพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันและเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ได้กล่าวถึง มาตรฐานวิชาชีพครูอาชีวศึกษาว่า การจัดการอาชีวศึกษา และเทคนิคศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดีต่ออาชีพ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพได้ อีกทั้งเพื่อสนองความต้องการกำลังคนในระดับกลาง ได้แก่ ช่างฝีมือ (Skill Worker) และช่างเทคนิค (Technician) ซึ่งสามารถจัดได้รูปแบบเช่น จัดด้วยระบบโรงเรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษา จัดด้วยระบบช่างฝึกหัด ฯลฯ การจัดการศึกษาจะให้ผลดีจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ Education will give good results, there must

be an important element is the: ประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาวิชาชีพที่ถูกต้อง กำลังคนที่เป็นครูอาชีวศึกษาที่มีเจตคติและวิธีการดำเนินงานอาชีวศึกษาที่ถูกต้อง หลักสูตรและวิธีสอนที่เหมาะสม เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีคุณภาพและจำนวนพอเหมาะ ผู้บริหารและการบริหารที่ทำได้ตรงเป้า 2) จากองค์ประกอบของการจัดการอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นครูอาชีวศึกษาหรือครูช่างอุตสาหกรรม นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ผู้ที่เป็นครูจะต้องมีสมรรถนะสูงในด้านความรู้ทั้งที่เป็นปรัชญาการศึกษาของชาติ ปรัชญาการอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาเทคนิควิธีสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผลการศึกษาในด้านทักษะและประสบการณ์ในวิชาชีพที่สอน ครูควรมีประสบการณ์การทำงานในวงจรอุตสาหกรรมมาพอสมควร หรือได้รับการฝึกฝนจากสถานศึกษา มาเป็นอย่างดี มีความสามารถที่จะประยุกต์เอาวิชาทฤษฎีช่างไปสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานในโรงฝึกงานให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อีกทั้งมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาชีพดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษามาแล้ว 1 ทศวรรษแต่กลับพบว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้รายงานสรุปผลการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551) พบผลการพัฒนาผู้เรียนในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับปฐมวัยเด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาต่ำกว่าด้านร่างกาย อารมณ์ และ

สังคม สถานศึกษาที่ได้รับผลการประเมินอยู่ในระดับดีในการพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์มีเพียงร้อยละ 11.1 มีความรู้ทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ร้อยละ 18.2 มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและรักการเรียนรู้ ร้อยละ 28.1

2. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง และสถานศึกษาที่ได้รับผลการประเมินอยู่ในระดับดีในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการมีเพียงร้อยละ 10.4-24.0 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง เพียงร้อยละ 10.4 มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร เพียงร้อยละ 11.4 และมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและรักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมีเพียงร้อยละ 24.0 โดยพบว่าสาเหตุหลักประการหนึ่งคือ สถานศึกษาขาดแคลนครูและไม่มีการสอนวิชาเฉพาะ

3. ระดับอาชีวศึกษาการผลิตแรงงานระดับอาชีวศึกษาไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในสถานประกอบการ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีสมรรถนะและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ในบางส่วน อัตราการได้งานทำภายใน 1 ปี และการประกอบอาชีพอิสระอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยสาเหตุหลัก คือ หลักสูตรการศึกษาขาดความชัดเจนว่าจะให้ผู้สำเร็จการศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับสูงหรือเข้าทำงาน และยังไม่สามารถสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้เนื่องจากเทคโนโลยี

ของงานเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้สภาพปัญหาด้านบุคลากรครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษา จากผลการประเมินคุณภาพภายนอก (แนวคิดและทิศทางการปฏิรูปและการประเมินภายนอกด้านการอาชีวศึกษา: รศ.บรรเลง ศรีนิล สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สำนักงานกฤษฎมนตรี) มีประเด็นที่ควรพิจารณาได้แก่

1.1 ครูอาจารย์และบุคลากรอาชีวศึกษาได้รับการพัฒนาด้านวิชาชีพ และกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด (ไม่น้อยกว่า 20 ช.ม./ปี) ร้อยละ 66.00 ซึ่งยังมีครูอาจารย์และบุคลากรอาชีวศึกษาอีกร้อยละ 34.00 หรือกว่า 1 ใน 3 ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาที่เพียงพอและเหมาะสม

1.2 อัตราส่วนจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิวิชาชีพต่อนักศึกษา เท่ากับ 1 : 34 ซึ่งจากการประเมินภายนอกรอบแรกเท่ากับ 1 : 29 โดยมีแนวโน้มจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิวิชาชีพลดลง เมื่อเทียบกับจำนวนนักศึกษาที่อาจจะเพิ่มมากขึ้นตามนโยบายในอนาคต

1.3 จำนวนครู- อาจารย์อัตราจ้างที่ทำหน้าที่สอนในวิทยาลัยของรัฐ และวิทยาลัยสารพัดช่าง มีจำนวนมาก ถึงร้อยละ 32.94 และ 39.61 ตามลำดับ หรือประมาณ 1 ใน 3 ของครูผู้สอนทั้งหมดในสถานศึกษาสังกัด สอศ.

1.4 ครู - อาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชนที่ยังมีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 12.43 โดยคิดเทียบสัดส่วนคุณวุฒิของครูอาจารย์ทั้งหมด คือต่ำกว่าปริญญาตรี : ปริญญาตรี : สูงกว่า ปริญญา

ตรี เป็น 12.43 : 73.22 : 14.35 หรือประมาณ 13 : 73 : 14

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในทศวรรษที่ 1 (2542-2551) มีการมุ่งพัฒนาครูโดยการผลิตหลักสูตรครูพันธุ์ใหม่ (หลักสูตร 5 ปี) มีการพัฒนาครูทั้งระบบ โดยการจัดข้อมูลครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และปัจจุบันประเทศไทยกำลังดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561) โดยกำหนดให้การพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่เป็นประเด็นสำคัญหนึ่งที่ต้องปฏิรูปอย่างเร่งด่วน เพื่อให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีกระบวนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ มาตรฐานเหมาะสมกับเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู อันจะบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 1 ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาครูมากนัก โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้ทำการสรุปผลการดำเนินงานใน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการพัฒนาครูพบว่า มีปัญหาดังนี้

1. นโยบายจำกัดอัตรากำลังพลภาครัฐผนวกกับการใช้มาตรการจูงใจให้ครูออกก่อนเกษียณ ทำให้โรงเรียนสูญเสียอัตราครูเป็นจำนวนมาก อีกทั้งบัณฑิตครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์บางส่วนจบแล้วไม่เป็นครู ทำให้มีการขาดแคลนครูทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโรงเรียนในชนบทจะขาดแคลนครูเฉพาะวิชา

2. หลักสูตรการผลิตครูไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง ขาดการประสานระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ครู คุณภาพบัณฑิตยังไม่เป็นที่พึงพอใจ

3. ความศรัทธาต่อวิชาชีพครูมีน้อย ทำให้คนดี คนเก่ง ไม่ต้องการเป็นครู ทำให้ขาดครูที่มีคุณภาพ ครูบางส่วนขาดจิตสำนึก จิตวิญญาณความเป็นครู

4. การพัฒนาครูเกิดความซ้ำซ้อน เนื่องจากขาดการประสานแผนในการพัฒนาครูระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทำให้สิ้นเปลืองทั้งงบประมาณและเวลาของครู ไม่มีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และขาดการติดตามประเมินผล การพัฒนาครู รวมทั้งขาดแผนและกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องตามระดับสมรรถนะของครู

5. การได้วิทยฐานะของครูยังไม่ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้นการประเมินผลงานของครูเพื่อเลื่อนวิทยฐานะควรพิจารณาจากคุณภาพของผู้เรียนที่ครูสอนด้วย

6. การบริหารงานบุคคลและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ขาดความสมดุลระหว่างอัตรากำลังครูกับภาระงาน วุฒิการศึกษา/ความรู้ของครูไม่ตรงกับวิชาที่สอน ระบบฐานข้อมูลหลักไม่มีคุณภาพเพียงพอต่อการตัดสินใจเพื่อการบริหารจัดการ

7. ระบบการสรรหาบุคคลเป็นครูยังไม่มีคุณภาพ และการจัดสรรครู เข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ยังขาดหลักธรรมาภิบาล ทำให้ไม่สามารถดูแลรักษาครูดีไว้ในระบบ

ครูอาชีพศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ได้รับความเชื่อถือจากสังคมว่าผู้ที่รักในการสอน

มีความสามารถในการเปลี่ยนนิสัยพฤติกรรมของนักเรียนได้และพัฒนาสติปัญญาถ่ายทอดความรู้ทักษะและประสบการณ์ด้วยความตั้งใจทั้งวิชาการวิชาชีพและดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีมีอารมณ์มั่นคงพูดจาไพเราะมีความรักเมตตาครูเป็นหัวใจของการพัฒนาแม่ในยุคนิวที่มีระบบสารสนเทศและสื่อการสอนใหม่ ๆ ช่วยให้ครูทำงานได้ดีกว่าผู้เรียนมีช่องทางการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากขึ้นแต่ไม่ได้หมายความว่าสื่อจะมาทดแทนครูครูยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษาและในการจัดการเรียนการสอนที่มีแม่ในโลกยุคใหม่นักเรียนจะต้องมีขีดความสามารถที่จะแสวงหาความรู้และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลความรู้ด้วยความเป็นเหตุเป็นผลมีความคิดสร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากครูที่เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาไม่ได้พัฒนาตนเองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดจนทัศนคติในการจัดการเรียนการสอนและการบูรณาการเรียนการสอนให้เข้ากับบริบทใหม่ของสังคมที่ครูอาชีพศึกษาจึงต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมวิธีคิดปรับกระบวนการทัศน์สร้างสรรค์การจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลมุ่งให้ประสิทธิผลสอดคล้องกับทิศทางการเจริญเติบโตของครูต้องเป็นนักบูรณาการรู้จักถ่วงถ่วงระมัดระวังใหม่และประยุกต์เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นบ่มเพาะคุณภาพผู้เรียนมุ่งสนองความต้องการและสร้างความมั่นคงในชุมชนและสังคม (Dadds, M., 2001; Department of Education and Training, 2009)

อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจุบันมีผู้ประกอบวิชาชีพครูอาชีพศึกษาจำนวนมากกว่า 20,000 คนทั่วประเทศ ซึ่งประกอบวิชาชีพอยู่ในสภาพแวดล้อม

และบริบทที่มีความแตกต่างหลากหลาย ได้แก่ ระดับการศึกษา นโยบายและมาตรการส่งเสริมของหน่วยงานต้นสังกัด ขนาดของสถานศึกษา สภาพทางภูมิศาสตร์ของสถานศึกษา ความพร้อมด้านทรัพยากรในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงทำให้การส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูให้มีความสามารถและทักษะขั้นสูงในการประกอบวิชาชีพเป็นไปอย่างไม่ครอบคลุมและทั่วถึง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะครูอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 4 กิจกรรมด้วยกัน คือ 1.1) ศึกษาคุณลักษณะครูอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ 1.2) พัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะครูอาชีวศึกษาและสภาพการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา 1.3) ศึกษาแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา (กรณีศึกษาประเทศที่ประสบความสำเร็จ) และ 1.4) สร้างรูปแบบฉบับร่าง โดย

แต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ศึกษาคุณลักษณะครูอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1) ครูที่ได้รับรางวัลระดับชาติ ระดับอาชีวศึกษา ที่ได้จากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง จำนวน 2 คน

2) ผู้บริหารสถานศึกษา ระดับอาชีวศึกษา ที่ได้จากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง จำนวน 2 คน

3) ศึกษานิเทศก์ ระดับอาชีวศึกษา ที่ได้จากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1.2) พัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะครูอาชีวศึกษาและสภาพการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

ประชากร ได้แก่

1) ครูที่ได้รับรางวัลระดับชาติในระดับอาชีวศึกษา

2) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัล/การยอมรับในระดับอาชีวศึกษา

3) ศึกษานิเทศก์ที่ได้รับรางวัล/การยอมรับในระดับอาชีวศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบ ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmation Factor Analysis)

2) ข้อคำถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ

และแบบปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

1.3) ศึกษาแบบการส่งเสริมและพัฒนา ครูอาชีวศึกษา (กรณีศึกษาประเทศที่ประสบความสำเร็จ)

แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางและรูปแบบการส่งเสริม และพัฒนาครูอาชีวศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ

เครื่องมือ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1.4) สร้างรูปแบบฉบับร่าง

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย กิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม คือ 2.1) จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้รูปแบบ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา และ 2.2) พัฒนารูปแบบฉบับใช้จริง โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

2.1 จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้

รูปแบบ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1) ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันผลิตครูและหน่วยงานที่เกี่ยวกับกับการส่งเสริมและพัฒนาครูในระดับอาชีวศึกษา ที่ได้จากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน

2) ผู้ใช้รูปแบบที่ได้จากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ ระดับอาชีวศึกษา จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2.2 นำผลจากการสนทนากลุ่มมาพัฒนาเป็นรูปแบบฉบับสมบูรณ์และนำเสนอเป็นรายงานการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะครูอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ คุณลักษณะครูอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังนี้

ชื่อองค์ประกอบ	จำนวนตัวบ่งชี้ย่อย
องค์ประกอบที่ 1 ความรอบรู้ของครู	10
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้	17
องค์ประกอบที่ 3 มีผลงานเป็นที่ยอมรับ	5
องค์ประกอบที่ 4 การอุทิศตน	6
องค์ประกอบที่ 5 สมรรถนะวิชาชีพครูอาชีวศึกษา	14
องค์ประกอบที่ 6 การปฏิบัติตนของครู	6

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความเป็นเลิศของครูระดับอาชีวศึกษาทั้ง 6 องค์ประกอบมีค่า Tucker Lewis Index (TLI), TLI = 0.939 มากกว่า 0.90 และ Comparative Fit Index (CFI), CFI = 0.867 ซึ่งเข้าใกล้ 0.90 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยองค์ประกอบที่ 1 มีชื่อว่าคุณสมบัติของครู องค์ประกอบที่ 2 มีชื่อว่าคุณ

ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 มีชื่อว่ามีผลงานเป็นที่ยอมรับ องค์ประกอบที่ 4 มีชื่อว่าการอุทิศตนเพื่อผู้เรียนและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนครู องค์ประกอบที่ 5 มีชื่อว่ามีสมรรถนะวิชาชีพครูอาชีวศึกษา และองค์ประกอบที่ 6 มีชื่อว่าการปฏิบัติตนของครู ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบในทุกตัวแปรมีค่าสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สภาพการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา

ประเด็น	รายละเอียด
ปัจจัยเงื่อนไขที่นำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนา	<ol style="list-style-type: none"> 1) การสนับสนุนของสถานศึกษาในการพัฒนาตนเองของครู 2) การสนับสนุนของครอบครัว โดยการเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูอย่างเข้มแข็ง 3) เพื่อนครูด้วยกันมีส่วนสนับสนุนในการทำงาน โดยให้ข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ในการทำงานผ่านกระบวนการจัดการความรู้ในโรงเรียนและ 4) ลูกศิษย์เป็นแรงใจที่ทำให้ครูตั้งใจทำงานและอุทิศตนเพื่อการเรียนรู้ของศิษย์
แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษา	<p>ระดับบุคคลคุณลักษณะในตนเองตัวครูเองซึ่งครูจะต้องมีความรักและความเมตตาต่อศิษย์ เสียสละหมั่นเพียรศึกษาปรับปรุงวิธีการสอนเพื่อพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ เอาใจใส่ต่อศิษย์ทุกคนเป็นกำลังใจและช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์เพื่อให้เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นแบบอย่างที่ดีมีจรรยาบรรณมีจิตวิญญาณของความเป็นครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลายมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รักความยุติธรรมยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของเด็กแต่ละคนมีอุดมการณ์ยึดมั่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีคุณธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเองโดยมีปัจจัยส่งเสริมของความเป็นครูที่ดีคืออุดมการณ์ของครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) คุณลักษณะของความเป็นครูที่ดี 2) ดำรงไว้ซึ่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) คุณธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติงานและ 5) การพัฒนาประสบการณ์ของตนเองให้มีมากขึ้นจนเกิดความเชี่ยวชาญ

ประเด็น	รายละเอียด
	<p>ระดับสถานศึกษา ต้องส่งเสริมครูให้ครูได้พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น และสนับสนุนการพัฒนาวิทยฐานะของครูแต่ละคนควรให้ครูได้พัฒนาวิชาการของตนเองอย่างเต็มที่ การบริหารงานของสถานศึกษาไม่ควรตั้งอยู่บนการบริหารงานของรัฐมากเกินไป การพัฒนาครูของสถานศึกษาใดๆ ผู้บริหารสถานศึกษานั้นๆ จะต้องมึทิศทางการพัฒนาครูที่ชัดเจน รวมถึงจะต้องมีการพูดคุยและตกลงกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ชัดเจนถึงเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาครู ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การพัฒนาครูมีความชัดเจนมากขึ้น และครูต้องมีใจและพร้อมที่จะได้รับการสนับสนุนนั้นๆ ด้วยจัดงบประมาณในการจัดโครงการพัฒนาครูมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือที่มีความเข้มแข็ง มีระบบการรักษาและยกย่องครูที่มีผลงานดีเด่นให้คงอยู่ในวิชาชีพครูตลอดชีวิต โดยพัฒนาระบบการให้รางวัลหรือค่าตอบแทนทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่มสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนและสามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย</p>
	<p>ระดับนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาควรมุ่งพัฒนาสมรรถนะ ความรู้และทักษะ บุคลากรอาชีวศึกษาให้มีความเป็นมืออาชีพในการประกอบวิชาชีพครูอาชีวศึกษา พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการพัฒนาครูอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ ผลิตภัณฑ์และบริการเครื่องจักรกลและเทคโนโลยี ส่งเสริมพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของครูและบุคลากรอาชีวศึกษาสร้างและพัฒนารูปแบบการฝึกสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาและสร้างเครือข่ายการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับครูและบุคลากรอาชีวศึกษา</p>

3. รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครู	จุดมุ่งหมายของรูปแบบ
รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูมี	รายละเอียดตามองค์ประกอบการส่งเสริม
จุดมุ่งหมายหลักการและขั้นตอนในกระบวนการ	และพัฒนา
พัฒนาครู (PDCA) สอดคล้องกับบริบทของการ	หลักการของรูปแบบ
จัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาดังนี้	- การบริหารจัดการแบบล่างขึ้นบน
	(Bottom-Up Design)

- การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)
- การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)
- การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research)
- การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)
- การประเมินเสริมพลัง (Empowerment) ขั้นตอนของรูปแบบ
 1. วิเคราะห์ศักยภาพของสถานศึกษา
 2. กำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจเป้าประสงค์
 3. พัฒนาครูโดยกระบวนการวิจัยและ PDCA

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษาควรพิจารณารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษาไปปรับใช้ในสถานศึกษาทั้งนี้อาจนำหลักการบางประการไปทดลองใช้ก่อนเพื่อดูผลที่เกิดขึ้นเช่นดำเนินการผ่านการจัดการความรู้และอาจพัฒนาสู่การนำรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาครูอาชีวศึกษาทั้งกระบวนการไปใช้อย่างเต็มศักยภาพในอนาคตต่อไป
2. ผู้บริหารหรือหน่วยงานระดับนโยบายควรส่งเสริมคุณลักษณะครูอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์โดยอาจมีการประชาสัมพันธ์และใช้เป็นตัวบ่งชี้ในการพัฒนาตนเองของครูอาชีวศึกษาเพื่อให้ครูได้รู้จักตนเองและนำไปสู่การพัฒนาตนเองสู่ความเป็นเลิศต่อไป
3. ผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษาควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อการส่งเสริมและพัฒนา

ครูอาชีวศึกษาในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้อาจทำในรูปของการกำหนดนโยบายซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแผนปฏิบัติการประจำปีต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2555. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551). เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548. รายงานสรุปผลการดำเนินงานใน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา. เอกสารอัดสำเนา.
- Dadds, M. 2001. Continuing professional development: nurturing the expert within. In